

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Devarim

Premsla, Yitshak Itsaḥ ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 569 [1808 oder 1809]

ן

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10244

סיחון מלך האמורי אשר יושב
בבשכון אשר הכה משה ובני
ישראל בצאתם ממצרים :

מז ויירשו את ארצו ואת ארץ
עוג מלך הבשן שני מלכי
האמורי אשר בעבר הירדן
מזרח שמש: מח מערער אשר
על שפת נחל ארנן ועד החר
שיאן והוא חרמון: מט וכל
הערבה עבר הירדן מזרח
ועד ים הערבה תחת אשדות
הפסגה: פ רביעי

ה ח ויקרא משהו ארכל
ישראל ויאמר אליהם שמע
ישראל

סיחון קאניג אמרי , דער אין
חשבון זאם : וועלכען משה
אונד דיא קינדער ישראל'ז ,
אלו זיא אויז מצרים גינגען ,
געשלאגען האבען : (מז) זיא
עראבערטען ויין לאנד אונד
דאז לאנד דעז עוג קאניג צו
בשן , אלזא דער ביידען
קאניגע פאן אמרי : דיסזייט
דעז ירדן'ז געגען מארגען :
(מח) פאן ערער אן , וועלכען
אם אופער דעז ארנן'ז ליגט ,
ביו אן דעז בערג שיאן , דער
אויך חרמן הייסט : (מט) דאז
גאנצע פלאכע פֿעלד אויף
דער מארגענזייטע דעז ירדן'ז
ביו אן דאז מעער אין דיזעם
געפילדע : אים פֿוסע דעז
בערגו פסגה :

ה (א) משה ריף דעם גע-
זאמטען פֿאלקע
ישראל צו , אונד שפראך :
פֿערנים

תרגום אונקלוס

סיחון מלכא אמוראה די נתב בבשכון די משה ובני ישראל בטפקהון
במצרים : (מז) ויריתו ית ארעיהו בנתאראע עוג מלכא דמתנו תרין מלכי
אמוראה די בעברא דירדנא מדנח שמשא : (מח) מערוער די על-בין-
נחלא דארנון ועד טורא דשיאן הוא חרמון : (מט) וכל מישרא עברא
דירדנא מדנחא ועד ימא דמישרא תחות מיטפד כרמתא :
ה (א) וקרא משה לכל ישראל ויאמר להון שמע ישראל ית

באור

ה (א) ויקרא משה , אין קריאה זו היא קריאת הקבוצין כ"א קריא' ההעוררת , (כברא'
ממלת אל שהוא סימן דאטיפוס , שאם היה קריאת הקבוצין היה ראוי לבוא את שהוא
סימן אקוואטיפוס) , כי כבר נקבצו והם שומעים בעומד את כל דבריו , אבל לפי שהפסוק
בהגדלת שלש הערים לערי מקלט , ולפי שעתה יבאר פרטי הדינים שלא נאמרו עדיין , לכן
קרא להעיר לבס על דקדוקי החקים והמשפטים : אשר אנכי דובר , אשר עתה אדבר , ולכן
כאמר

ואתחנן ה

תרגום אשכנזי לב

ישראל את־החֲקִים וְאֶת־
הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר
בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וְלִמְדַתֶּם אֹתָם
וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹתָם: 3 יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ כָּרַת עִמָּנוּ בְּרִית בְּחֵרֶב:
ג לֹא אֶת־אֲבֹתֵינוּ כָּרַת יְהוָה
אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי אֲתָנוּ
אֲנַחְנוּ אֱלֹהֵי פֶה הַיּוֹם כָּלְנוּ
חַיִּים: 7 פָּנִים 1 בְּפָנִים דֹּבֵר
יְהוָה עִמָּכֶם בְּחֵר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

אנכי

פֶּעֶרְנִים אִי־יִשְׂרָאֵל! דִּי־אֵי
פֶּעֶרְאָרְדִּנוֹנְגֶּעֶן אֹנֶר רַעֲכַטֶּע,
דִּיא אִיךְ, יַעֲצֵט פֶּאָר אִיעֶרן
אָהֲרַעֶן רַעֲדַע: בַּעֲגֵרֵי־עֵט זִיא
וּזְאָהֶל, אֹנֶר בַּעֲהֵאֲמֵטֶט
זִיא, דַּעֲרַנְאָךְ צו טַדְהוֹן:
(3) דַּעֲר עוֹיִגַע אֹנֶזֶר גֶּאָטֶט
הָאָט אִיעֶנן בּוֹנֶר מִיט אֹנֶז
גַּעמֶאָכֶט צו חֶרֶב: (ג) נִיכֶט
נֹר מִיט אֹנֶזֶרן עֶל־טַעֲרֹן
הָאָט דַּעֲר עוֹיִגַע דִּזְעֶן בּוֹנֶר
גַּעמֶאָכֶט, זְאָנְדֶּרן מִיט אֹנֶז,
דִּיא ווִיר אֶלְלַע הִיר אִם לַעֲבַעֶן
זִינֶר: (7) פֶּאָן אֲנַגְעוֹיכֶט צו
אֲנַגְעוֹיכֶט דַּעֲר עוֹיִגַע
אוּיף דַּעֲם בַּעֲרַגַע מִיט־טַעֲנֶן
אוּזִי דַּעֲם פֶּיִיאַר מִיט אִיךְ
גַּעֲרַעֲרַעֶט: (אִיךְ)

תרגום אונקלוס

רש"י

וַתִּקְרָא וַיִּתְּ דִּינָא דִּי אָנָּא מְמַלִּיל
קְדַמִּיכוּן יוֹמָא דִּין וְתִלְפֹן יִתְהוֹן
וְתִטְרוּן לְמַעֲבַדְהוֹן: (3) יְיָ אֱלֹהֵינָא
נֹר עִמָּנָא קִים בְּחֵרֶב: (ג) לֹא עִם־
אֲבֹתֵינוּ נֹר יִתְדַקְרָא דִּין אֶלְמֹן
עִמָּנָא אֲנַחְנָא אֶלֶן הָבָא יוֹמָא־דִּין כּוֹלָנָא קְמִין: (7) מְמַלִּיל עִם מְמַלִּיל
מְלִיל יְיָ עִמָּכוּן בְּטוֹרָא כְּגוֹ אִשְׁתָּא:

ה (ג) לא אבותינו בלבד כרת ה' וגו' כי
אתנו פנים בפנים. אמר רבי ברכיה
כך אמר משה אל תאמרו אני מטעה אתכם
על לא דבר כדרך שהסרסור עושה בין המוכר
ללוקח הרי הלוקח עמו מדבר עמכם:
לאמר

מלל עם מלל

באור

כאמר בזהוה: (ג) לא את אבותינו, בלבד כרת ה' וגו'. (רש"י), ויתכן שידבר א' אותם
האנשים היוכלים ממזרים, כי היו רבים במחנה ששמעו הברית מפי השם, העיד אותם על
הדברים אשר ראו ואשר שמעו במעמד הכנסת ההוא, ואמר לא את אבותינו הבטתי קיים
עתה כרת ה' את הברית, כי אם אתנו, אנחנו אשר לנו פה היום כלנו, עדינו קיים
זוכרין את הדבר, אנחנו האנו את המחמר הכבד שיבא מפי הגבורה בחוש שלם, ולזה
השגתנו למעלה מן כל כדוד ספק, ועתה אנחנו מעידים על זה, ומעתיקים האמוכה הזאת
לנו ולזרעינו אחרינו; ולשון רש"י כי אתנו, פנים בפנים, א"ר ברכיה כך אמר משה אל
תאמרו אני מטעה אתכם על לא דבר כדרך שהסרסור עושה בין המוכר ללוקח, הרי לוקח
עמו מדבר עמכם: (7) פנים בפנים, בלא אמצעי, והטעם כאשר ישמיע המשמיע קול
לאמר

כֹּה אָנֹכִי עֹמֵד בֵּין יְהוָה וּבֵינֵיכֶם
 בַּעֲתָה הַזֹּאת לְחַנֵּן לָכֶם אֶת־
 דְּבַר יְהוָה כִּי יִרְאוּכֶם מִפְּנֵי
 הָאֵשׁ וְלֹא־עֲלִיתֶם בְּדַר
 לֵאמֹר: ס וְאֲנֹכִי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: וְלֹא־
 יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־

(ה) (איך שטאנד אלו מיט-
 טעלופערזאן צווישען דעם
 עוויגען אונד איך, אום איך
 דאז ווארט דעו עוויגען קונד
 צו מאַכען: דען איהר פֿירכֿ-
 טעט איך פֿאַר דעם פֿיאר, ,
 אונד גינגט ניכט אויף דען
 בערג) אונד שפראך: (1) איך
 בין דער עוויגע, דיין גאטט:
 דער איך דיך אויז מצרים
 געפֿיהרט האַבע, אויז דעם
 הויזע דער שקלאַפֿען: (2) דוא
 זאָל־זיט קיינע אַנדערע גאָט
 מער דואַכען פֿאַר מיינעם
 אַנגעזיכט

פני

תרגום אונקלוס

רש"י

(ס) אָנָּא הָיִיתִי־קָאִים בֵּין־מִיטְרָא־
 דִּי וּבֵינְכוֹן בְּעַדְנָא תְּהִיא לְחַנּוּאָה
 לְכוֹן יִתְּפִתְנָטָא דִּי אַרִי רְחִלְתוֹן
 מִן־קָרָם אֲשֶׁתָּא וְלֹא־סִלְקְתוֹן בְּטוֹרָא
 לְמִיטְרָ: (1) אָנָּא יִי אֱלֹהֵי דִי אֲפִקְתָּד
 (2) לֹא יִהְיִי לְךָ אֱלֹהֵא אֲחֵרֵן בְּרִ
 מְנִי

(ה) לאמר. מוסב על דבר ה' עמכם בהר
 מתוך האש לאמר אנכי ה' ואנכי עומד בין ה'
 וביניכם: (1) על פני. בכל מקום אשר אני
 שם וזהו כל העולם. דבר אשר כל זמן שאני
 קיים: עשרת הדברות כבר פירשתי:
 שמור
 טאָרְעָא דְּמִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדֵּי תָּא: (1)

באור

לאחר ופניו אל פניו ואם לא יראנו. (הראב"ע): (ה) אנכי עומד בין ה' וביניכם להגיד
 לכם את דבר ה', כי הוא היה עולה להר ושומע דברי השם ויורד ואומר להם עד שדבר ה'
 עומם פנים בפנים, וזה רמוז אל כל מה שזכר בפרשת בחודש השלישי מתחלת כה תאמר
 לבית יעקב עד ויאמר ה' לזו לך רד: וראב"ע אמר כי זה אשר מעמד הר סיני ה', והטעם
 הוא דבר עמכם פנים בפנים, ומאותו היום הייתי אני עומד בין השם וביניכם: והנכון
 בעיני כי ידמו למה שפרשנו שם, כי ישראל לא הביטו מפי הגבורה אלל אנכי ולא יהי לך,
 ואשר הדברות משה הוא המגיד להם מה שאמר השם, וזהו להגיד לכם את דבר ה' לפרש
 לכם כל דבור ודבור, וטעם בין ה' וביניכם כי בעת הדברות ה' הוא קרוב ל מקום השכינה
 יותר מהם כי הם הרשיקו לעצמם כאשר פירשתי שם, וזהו כי יראתם ולא עליתם בהר שלא
 קרבתם אליו כאשר היה לכם רשות, על כן הייתי אני ביניכם ובין מקום הכבוד באמצע,
 כי רחוק היה ביניכם ובינו, ומשם אני הייתי מגיד הדברות ע"כ לשון הרמב"ן: לאמר,
 דבוק עם ה' דבר עמכם, וכתוב אנכי עומד וגו' הוא מאמר מוסגר, כמבאר את דבריו,
 לפי שאמר מתוך האש, משמע שהם היו סוף לאש, הוכיף לאמר שהי' זה לפי שיראתם מפני
 האש ולא עליתם, ואני נגשתי לעלות לתוך האש להגיד לכם את דבר ה', ועתה יזכור את
 הדבור כמעת שינא מפי הגבורה, והוצרך לזמל לאמר, כמשפט הלשון: (1) אנכי ה'
 אלהיך, הדברות כבר מפורשות (שמות ד' ב' וגו'), ועתה אשית ידי על מעטי השינויים
 שמנאז

ואתחנן ה

תרגום אשכנזי לג

פני: ה לא תעשה לך פסל
 כל תמונה אשר בשמים
 ממער ואשר בארץ מתחת
 ואשר במים מתחת לארץ:
 לא תשתחוה להם ולא
 תעבדם כי אנכי יהוה אלהיך
 אל קנא פקד עון אבת על
 בנים ועל שלשים ועל רבעים
 לשנתי: ועשה חסד לאלפים
 לאהבי ולשמרי מצותו: ס יאל
 תשא את שם יהוה אלהיך
 לשוא כי לא ינקרה יהוה את
 אשר ישא את שמו לשוא: ס

מצותי קרי שמור

אנגעזיכטע: (ח) דוא זאללזט
 דיר קיין גאטצענבילד מאכען,
 קיינע אהנליכע געשמאלט
 פאן דעם, וואו אבען אים
 היממעל, אדער אונטען אויף
 דער ערדע: אדער אים
 וואסער אונטער דער ערדע
 אונט: (ט) דוא זאללזט דין
 פאר איהנען ניכט ביקען,
 אויך זיא ניכט גאטטעזדיגט
 ליד פערעהרען: דען איד
 דער עויגע דיין גאטט בין
 איין אייפערפאללער גאטט,
 (דער קיינען אנדערן נעכען
 זיך ליידען קאן), דער דאז
 פערברעכען דער פאטער
 אהנדעט אן קינדער, ענקעל
 אונד אורענקעל, נעמליך
 ביא דענען, דיא מיך האסען:
 (י) דער אבער גענארע ער
 צייגט ביז אין דאז טויזענדוטע
 געשלעכט: דענען, דיא מיך
 ליבען, אונד מיינע געכאטהע
 האלטען: (יא) דוא זאללזט דען נאמען דען עויגען ניכט ביא איינער אונווארהייט
 אויזשפרעכען (נעמליך אום זיא צו בעקראפטויגען): דען דער עויגע ווירד ניכט אונ-
 געשמראפט לאסען, דעניענגען, וועלכער זיינען נאמען ביא איינער אונווארהייט
 אויזשפריכט:

נים

תרגום אונקלוס

רש"י

מני: (ח) לא תעבד לך צלם כל
 דמות די בשמיא מלעילא ודי
 בארעא מלרע ודי בשמיא מלרע
 לארעא: (ט) לא תסגוד להון ולא
 תפלחנן ארי אנא יי אלקה אל קנא
 על דר תליתאי ועל דר רביעאי רשנאי כד משלמין פניא למחטיבתר
 אכחתהון: (י) ועבד טיבו לאלפי דרין לרחמי ולנמרי פקודי: (יא) לא-
 תימי בשמא דיי אלקה למגנא ארי לא יזכי יי נת די יימי בשמיה לשקרא:

(יב) שמור ובראשונ' הוא אומר זכור שניה'
 בדבור אחד ובתיבה אחת כאלמרו ובשמיעה אח'
 כשמעו: כאשר נז' קודם מתן תורה במרה:
 חכרת

מסער חוכי אכהו על בנין מרדין
 למחטיבתר

טר

9 1

ט א

(5)

ואתחנן ה

תרגום אשכנזי לד

למען יגוה עבדך ולאמתך
 כמורה: טו וזכרה כי עבד הייתי
 בארץ מצרים ויצאתי יהוה
 אלהיך משם ביד חזקה ובורע
 נטויה ער-כן צוה יהוה אלהיך
 לעשות את-יום השבת: ס
 טו כבד את-אביך וארז-אמן
 כאשר צוה יהוה אלהיך למעני
 יאריבן ימיד ולמען ייטב לך
 על האדמה אשר-יהוה
 אלהיך

דאמיט דיין שקלאפע אונד
 דייע שקלאפין רוהע, גלייך
 וויא דוא: (טו) דען דוא מוסט
 בעדענקען, דאס דוא אויך
 שקלאפע געוועזען ביזט אין
 מצרים, אונד דער עוויגע דיין
 גאטט דואט דך פאן דא
 הערויזגעפיהרט מיט שטאר-
 קער דאנר אונד אויזגע-
 שטרעקטעם ארמע: דארום
 געביטעט דיר דער עוויגע דיין
 גאטט, דען רודעטאג צו
 האלטען: (טו) עהרע דייען
 פאטער אונד דייע מוסטער,
 וויא דיר דער עוויגע דיין גאטט
 בעפאהלען האט: דאמיט דוא
 לאנגע לעבוס, אונד עז דיר
 וואהלגעהע, אויף דעם ערד-
 רייך, ווערלכען דער עוויגע
 דיין

תרגום אונקלוס

בדיל דינח עבדך ואמתך פנתך: (טו) ותדבר אבי עבדא הוינא בארעא
 דמצרים ואפקד יי אלתך מתמן בינא תקיפא וברעא מרמא על-בן
 פנתך יי אלתך למעבר ות יומא דשבתא: (טו) זקר ות אבוך וית אמך
 כמא דפקדך יי אלתך בדיל דיורכו יומך ובדיל דייטיב לך על ארעא דיי
 אלהך

באור

(טו) וזכרה כי עבד היית בארץ מצרים, תן מטרה לעבדך ולאמתך, כדי שעל ידי כך
 תזכור את יום כאתך מארץ מצרים, כי זהו העקר והיסוד שעליו נבנה כמעט כל התורה
 כולה: על בן צורך, לפי דברינו ירמוז כאן יותר על המנוחה והשבתה ממלאכה, לבן אמר
 שהטעם הוא וזכרת כי עבד היית על כן טוך לעשות, אבל לזעלה ירמוז יותר על
 התנשאות הכפס לאלהים במקרים קדושים וספורים אלהיים, אמר כי שבת ימים עשה ה'
 את השמי' ואת הארץ וגו' וינח ביום השביעי: על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו, הוסיף
 בו טובה והקדישו משאר ימי השבוע, לטהרת הלב, ויסוד המשבה להתבונן בפלאי היצירה,
 להכיר גבורות ה' ונוראותיו ולספר כבודו ועזו במקלות: והנה בענין השבתה ממלאכה
 היתידה זה האומה הישראלית לזדה, ואמרו רז"ל עכו"ס שבת חייב מיתה, כי לא נתנה
 להם המנוחה הזאת אלא בעבור שהיו עבדים בארץ מצרים והשם הונואס משם נכחו הגדול
 ועשאו לו לעם סגולה, והוא מלכס ומחוקקס, לכך אמר כאן על כן טוך וגו': (טו) כאשר
 צוה ה' אלהיך, אף שמקול הדעת חייב האדם בכבוד אביו ואמו, כבד אתה את אביך
 ואת אמך כאשר טוך ה', כדי שתקבל עיד טובה וזכר על זא: ולמען ייטב לך, כי מה
 יועילו ימים רבים בלא טובה, והוא כמו באורא למען יאריבן ימד הנאמר בדברות הראשונ':
 ול

תרגום אשכנזי

ואתחנן ה

דיין גאטט דיר איינגיבט :
(יז) דוא זאללזט ניכט מאר=
דען, אונד ניכט עהעברעכען :
אונד ניכט שטאָהלען, אויך
ווידער דיינען נאָכזטען ניכט
אַרױפֿאַלישער צייגע אויפֿ=
טרעטען : (יח) דוא זאללזט
דיך ניכט געלויזטען לאַסען
דיינען נאָכזטען פֿרוי, אונד
קיינע בענרדע האַבען צו
דיינען נאָכזטען הויז, פֿעלד,
שקלאַפֿע, צו זיינער שקלאַ=
פֿין, זיינעם אַכזען, עזער,
אַדער וואָז זאָנט דיינעם
נאָכזטען געהאַרט : (יט) דייזע
וואַרטע רעדעטע דער עוויגע
צו אייערער געמיינע אויף
דעם בערגע אויז פֿיאר,
וואַלקען אונד ריזטערס גע=
וויטטער, מיט לויטער שטימ=
מע, אונד מערהר ניכט :

אלהיך נתן לך : ס י לא
הרצה : ס ולא
התנבך : ס ולא
התנב : ס ולא תענה ברעך
עד שוא : ס יח ולא תחמד
אשת רעך : ס ולא תתאוה
בית רעך שדהו ועבדו ואמתו
שורו וחמרו וכל אשר
רעך : ס חמישי יט את
הדברים האלה דבר יהוה אל
בך קהלכם בחר מתוך האש
הענן והערפל קול גדול ולא

רש"י

תרגום אונקלוס

אלהך יהב לך : (יז) לא תקטול נפש :
ולא תגוף : ולא התנבב : ולא=
תסחיד בחברך סהדותא דשיקרא :
(יח) ולא תחמד אתת חברך ולא תרוג
בית חברך חקליה ועבדיה ואמתיה תזריה וכל די לחברך :
(יט) יתפתגמא האילין מליל יי עסבל קהלכון בטורא מגו אשתא עננא
ואמיטתא קל רב ולא פסק

באור

(יז) ולא חענה ברעך, דבר שעל ידו תהיה עד שוא : עד שוא, ולמעלה אמר עד שקר, ושוא
ושקר ענין אחד הוא לא שוא כולל יותר שיכול כל עדות כוזבת, ואעפ"י שאין מחייב את חברו
על זה כב"ד כלום, כגון שיעיד אחר פלוני ליתן לזה מנה ולא קטו מידו כי שוא דבר בטל היא, כ"כ
הרמב"ן : (יח) לא תחמוד אשה רעך, הוסיף באור שהקדים האשה לבית כי יצר לב האדם
רע מעורו ובאשה יותר מן הכלי (הרמב"ן), ודרך הנחורים לאהוב האשה קודם שיחמדו
לענינה וקנין (מדברי הראב"ע בסדר וישמע יתרו) : ולא תתאוה, ענין התאוה והחמדה
וההבדל שביניהם מובאר בספר המנות להרמב"ם ז"ל מנה רס"ה ורמ"ו, והוא שהקומד עושה
תחבולה לקנות מה שברשות זולתו ואינו חסן למכרו * ולשון מכילתא לא תחמוד יכול אפילו
סומד בלבד תחמוד לומר לא תחמוד כסף והבנה מה להלן עד שיעשה מעשה אף כאן עשה מעשה,
ולאו דלא תתאוה יומעטו אפי' להתאוות בלבד, ולשון מכילתא כאמר כאן לא תחמוד וכאמר
להלן לא תתאוה לחייב על התאוה בפני עבתי

ואתחנן ה

יִסְרָאֵל וַיִּכְתְּבֵם עַל־שְׁנֵי לְחָתִים
אֲבָנִים וַיִּתֵּן אֵלָיו כִּי וַיְהִי
כִּשְׁמַעְכֶּם אֶת־הַקּוֹל מִתּוֹךְ
הַיַּחֲשֵׁן וַיְהִי דֵּעַר בְּעַר בְּאֵשׁ
וַהֲתַקְּרוּ אֵלָיו כָּל־רֵאשֵׁי
שְׁבֵטֵיכֶם וּקְנִיכֶם: כֹּה וַתֹּאמְרוּ
הֲנֵן הִרְאֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת־
כְּבוֹדוֹ וְאֶת־גְּדֻלּוֹ וְאֶת־קִלְקִלּוֹ
שְׁמַעֲנוּ

תרגום אשכנזי לה

ער שריב זיין אבער אויף
צוויי שטיינערנע טאָפֿעלן
אונד דיזע גאָב ער מיר :
(כ) אַלֹּו איהר דיזע שטיממע
אויז דער דונקעלן וואַלקע ,
אינדעם דער בערג אין פֿיאר
שטאַנד , פֿערנאַמט : קאַמט
איהר אַללע אייערע שטאַמ־
הייפטער אונד אַלטעזוטען צו
מיר : (כא) אונד שפראַכט ,
דער עוויגע אַזונער גאַטט
האַט אַזונז נון מערהר זיינע
העררליכקייט אונד גראַסע
זעהען ר־אַסען , אונד וויר
האַבען

ר ש י

תרגום אונקלוס

הוסיף להראו' באותו פומבי : (כד) ואת תדב'
אלינו . התשתם את כפי כקנה שננטערת
עליכם ורפיתם את ידי כי ראיתי שאינכם
מרדים להתקרב אליו מאהב' וכי לא הי' יפה
לכם ללמוד מפי הגבורה ולא ללמד ממני :

וּבְתִיבּוּן עַל־תְּרִין לוֹחֵי אֲבָנִיא
וַיִּתְּבִיבּוּן לִי : (כ) וַהֲנָה כְּמִשְׁמַעְכוֹן
יִתְקַלָּא מַגּוֹ חֲשׂוּכָא וְטוּרָא בְּעִיר
בְּאֵשְׁתָּא וְקַרְבָּתוֹן לְוַתִּי כָּל רֵישֵׁי
שְׁבֵטֵיכוֹן וְסַבִּיכוֹן : (כא) וְאִמְרַתּוֹן הָא

אֲתוּבִיא יי אַלְהָנָא ית יקריה וַיִּתְּבִיבּוּתִיה וַיִּתְקַל־מְמַרְיָה שְׁמַעֲנָא

באור

עצמה ועל החמוד בפני עצמו , ושם אמרו אם התאוה סופו לחמוד ואם חמד סופו לאכזב
ולגזול : (יט) קול , כמו בקול : גדול , רם וחזק : ולא יסף , מתרגמינן ולא פסק (לפי
שמדת בשר ודם אינו יכול לדבר כל דבריו בנשימה אחת וכריך להפסיק , ומדת הקב"ה אינו
כן לא היה פוסק , ומלא היה פוסק לא הי' מוסיף) , כי קולו חזק וק"י לעולם , דבר אחר
לא יסף לא הוסיף להראות באותו פומבי . (רש"י) : ולשון רש"י ולא יסף , שוב לא נוסף
קול גדול כזה בעולם לפי פשוטו , כי כל יסף לשון תוספת עד כאן , וכן כתב הרמב"ן :
אבל המתרגם האשכנזי הסב ולא יסף אל דבר ה' אל כל קהלכם , כלומר הדברים שהם לבדם
דבר ה' ולא יסף לדבר י' כאש' יבאר , כי כאשר שמעתם את הקול הגדול ההוא , אמרתם
אם יוספים אנחנו וגו' וישמע ה' את קול דבריכם וגו' : וכן משמע שהשם הוא נוסא כל הפעלים
הבאים בכתוב זה , דבר ולא יסף ויכתבם , ולדברי הרש"י שהקיל הוא נוסא פעל ולא יסף ,
יחסר הפועל בתיב' ויכתבם שאחריו : והנה רש"י ז"ל נשמר מזה ודקדק וכתב לא הוסיף להראו'
באותו פומבי , ולפ"ו הוא מוסב על השם ולא על הקול : ואולם יחסר הפעל לגמרי , כי הי'
ראוי לומר ולא יסף להראות . ולדברי המתרגם האשכנזי יהיה פעל דבר ה' מושך אחר עמו ,
כאלו ככתב ולא יסף לדבר : ומסדר הנחת הטעמים המפסיק בתיבת והערפל אין הכרע כל
כך לפירוש הרש"י , כי מלאנו דוגמתו בכמה מקומות מהכתוב : והרמב"ן ז"ל בסוף דבריו
פי' על דרך האנו' כדברי המתרגם האשכנזי : (כא) כבדו , מראה האש : ואת גדלו , קולות
וכריקים : ואת קלו , עשרת הדברים או אנכי ולא יהיה : ראינו , השגנו : (כב) אם יוספים ,

שָׁמַעְנוּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הַיּוֹם הַזֶּה
 רָאִינוּ כִּי־דִבֶּר אֱלֹהִים אֶת־
 הָאָדָם וַחַי: כִּי וְעַתָּה לִמָּה נִמּוֹת
 כִּי תֹאכְלֵנוּ הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת
 אִם־יֹסֵפִים אֲנַחְנוּ לְשָׁמֹעַ אֶת־
 קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עוֹד וּמִתְּנוּ:
 כִּי מִי כָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר שָׁמַע
 קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים מִדְּבַר מִתּוֹךְ־
 הָאֵשׁ כָּמֵנוּ וַיְחַי: כִּי קָרַב אֶתָּה
 וּשְׁמַע אֶת־כָּל־אֲשֶׁר יֹאמַר יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ וְאֵת יְדִבֶּר אֵלֵינוּ אֵת
 כָּל־אֲשֶׁר יִדְבֹר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 אֵלֶיךָ וּשְׁמַעְנוּ וְעֲשִׂינוּ: כִּסִּי וּשְׁמַע
 יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבַרְכֶם

האכען זיינע שטיממע אויז
 דעם פייאר פערנאממען:
 וויר זעהען נון מעהר וואהל
 איין, דאס גאטט מיט איינעם
 מענשען רעדעט, אונד דיוער
 לעבענדיג בלייבט: (כג) אבר
 ווארום זאללען וויר ענדליך
 דעננאך אומקאממען, ווען
 דיוע גראסע פלאממע זונד
 ערגריפט? ווען וויר פארט
 פאהרען דיא שטיממע דען
 עוויגען אונערז גאטטען צו
 הארען, זא זינד וויר זיכען זיך
 דען מאדטען: (כג) דען ווא
 האט יע איין פליישליכען
 וועזען, דיא שטיממע דען
 לעבענדיגען גאטטען, אזוי
 דער פלאממע רעדענד, פער
 נאממען, וויא וויר, אונד
 דאז לעבען בעהאלטען?
 (כד) טריסט דוא הינצו,
 הארע אללען, וואז דער
 עוויגע אונער גאטט זאגען
 ווירד: בעריכטע אונז אלודען
 ווידער אללען, וואז דער

עוויגע אונער גאטט מיט דיר רעדען ווירד, זא וואללען וויר זאלכען אננעהמען אונד
 דערנאך טהון: (כה) אלז דער עוויגע דיא ווארטע פערנאם, דיא

תרגום אונקלוס

שָׁמַעְנָא מְגוֹ אִשְׁתָּא יוֹמָא הַדִּין חוֹינָא אַרְיִימְלִיל יי עס־אנשא ומתקיים:
 (כג) וקען למא נמות ארי תכלננא אשתא רבתא תדא אם מוספין אנחנא
 למשמע ית קל מימרא דיי אלהנא עוד מיתין אנחנא: (כג) ארימאן כל
 בשרא די שמע קל מימרא דיי קומא דממליל מנו אשתא כותנא ואתקום:
 (כד) קרב את ושמע ית כל די יומר יי אלהנא ואת ממליל עמנא ית כל
 די ימליל יי אלהנא עמד ונקביל ונעבר: (כה) ושמיע קדם יי יתקל
 פתגמיכון

באור

כי אם יוספים אנחנו לשמוע עוד פן נמות: (כג) כי מי כל בשר, כבר הוא פלא ונס גדול
 שנעשה

פ
ע
ד
פ
ל
ו
ד
ו
ל
כ
ב
מ
ל
ל
ש
ע
כ
ל
פ
ו
ע
ט
ל
ל
ל
ה
ו
ה
כ
ע
ע
כ
י
ה
ש
ק
מ
ש
כ
ר

ואתחנן ה

תרגום אשכנזי לו

בְּדַבְרֵכֶם אֵלַי וְיֹאמַר יְהוָה אֵלַי
שְׁמַעְתִּי אֶת־קוֹל דְּבַר־יְהוָה הָעַם
הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְרוּ אֵלַי הַיְמִינִי
כִּי־אֲשֶׁר דִּבְרוּ: כִּי מִי־יִתֵּן וְהָיָה
לְבַבְכֶם זֶה לָהֶם לִירְאוֹת אֶת־י
וְלִשְׁמֹר אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי כָּל־
הַיְמִיִּם לְמַעַן יֵיטֵב לָהֶם
וְלִבְנֵיהֶם לְעַלְמִם: כִּי לֵךְ יֹאמַר
לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאַהֲלֵיכֶם:
כִּי וְאַתְּתָה פֹה עִמָּד עִמָּדִי

דיא איהר צו מיר שפראכט:
זאיינע ער צו מיר, איך האבע
דיא ווארטע פֿערנאָממען,
דיא דאָ פֿאַלק צו מיר גע-
שפראכען האט, ויא האבע
וואהל גערעדעט! (כו) ווע!
דיוער זין נור בייה איהנען
בעשטאנדיג בליבע, מיך צו
פֿירכטען, אונד אללע מיינע
געבאטרוע יעדערציט צו
האלטען: דאמיט עז איהנען
אונד איהרען נאכקאממען
בעשטאנדיג וואהל גערעדען
מאגע: (כז) געהע הין, זאגע
איהנען, קעדורט נון זין
איינערע צעלסטען צוריק!
(כח) דוא אבער שטעהע היר
פֿאַר מיר, זא

ואדברה

תרגום אונקלוס

בְּמַלְלוֹתֵיכֶם עִמִּי וְאָמַר יי לִי שְׁמַעְתִּי עֲקֵדְמִי יִתְקַל פְּתַנְמִי עִמָּא הָדִין דִּי
מְלִילֵי עִמָּד אֶתְקִינוּ כְּלִדֵּי מְלִילֵי: (כו) לְוִי דִּי־יִתְּיִלְבָּא הָדִין לְהוֹן
לְמַדְחַל קְדָמִי וְלִמְטַר יִת כָּל פְּקוּדֵי כֶּר יִזְמִיא בְּדִיל דְּיִיטֵב לְהוֹן וְלִבְנֵיהוֹן
לְעַלְמִם: (כז) אֲזִיל וְתַמַּר לְהוֹן תּוֹכּוּ לְכוּן לְמִשְׁפְּכֵיכּוֹן: (כח) וְאַתְּ הָבָא
קָאֵם קְדָמִי

באור

שנעשה לנו מה שלא נעשה לכל בשר לשמוע קול אלהים חיים ולא יזיקנו, ועתה למה נסבן
ענמינו יותר מדאי, קרב אתה ושמע: אלהים חיים, לפעמים יבא התואר בלשון יחיד,
לפי שהכוונה שהאל אחד, ולפעמים בלשון רבים כפלם השם שהוא על כל הכוחות כולם,
ועיין (בראשית א' א'): (כד) ואה, בלשון נקבה, כמו ואם ככה את עושה (במדבר י"א
ט"ז), ואולי בא כן בעבור כמיכות שני תווין הדגושים: (כו) מי יתן, כי הבחירה חפשית
לאדם, ועיין (שמות ז' ג'), בבאור ואני אקשה: לבבם זה, דעתם זאת: למען ייטב,
לא למועבי כי אם תזדק מה תפעל לי, אבל למען ייטב: והנה לבב כל ישראל הי' במעמד
ההוא טהור ורוח נכון בקרבם שהאמינו בה' אשרי אשר שמעו הדברות הקדושות האלה,
והיה דעתם ואמונתם זכה וברורה מכל ספק ומכל פקפוק, ולבם בטוח שכל הדברי' האלה
בזבועים ממקור החכמה העליונה, ממקור חיים ומסד עד בלי תכלית, ולכן לא רבו להסתכן
עוד, כדרך המאמינים ואינם מאמינים, שלא תתישב דעתם עד אשר יראו מופתים רבים,
כי היה די להם בנכח המופלג הזה לשמוע איש קול אלהים ויחי, ולא חקרו עוד, אבל בקשו
שידבר משה עמהם ואל תאכלס האש הגדולה: וכתב הרמב"ן ז"ל שבקשו מושה שלא ישמעו
קול השם הנכבד לא ביום הזה ולא בדור מן הדורות לעולם, וכן יאמר להם משה נביא מקרבך
מאחיד וגו', וכל הפרשה ההיא, אם כן השאלה ההיא לדורות היתה עכ"ל, מסכים למה
שפי' למעלה בסוף דבריו על ולא יספ, שלא השיגו כל קהלם אלא הקול ההוא בלבד: וה'
הרואה לבות בני אדם ראה ויטב בעיניו, לכן אמר היטיבו את אשר דברו, מי יתן וגו' לך
אשר

וְאֵדְבַרְהָ אֵלַיִךְ אֶת כָּל־הַמִּצְוָה
 וְהַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר
 תִּלְמַדְם וַעֲשׂוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר
 אֲנִי נֹתֵן לְיָהוָה לְרִשְׁתָּהּ :
 כִּט וְשִׁמְרַתֶּם לַעֲשׂוֹת כְּאֲשֶׁר צִוִּיתִי
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לֹא תִסְרוּ
 יָמִין וּשְׂמָאל : ל בְּכָל־הַדָּרֶךְ
 אֲשֶׁר צִוִּיתִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם
 תֵּלְכוּ לְמַעַן תַּחֲיוּ וְטוֹב לָכֶם
 וְהֵאֲרַכְתֶּם יָמִים בָּאָרֶץ אֲשֶׁר
 תִּירְשׁוּן : ו ח וְזֹאת הַמִּצְוָה
 הַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוִּיתִי
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֶתְכֶם
 לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אֶתֶּם

עברים

פֶּאֱהֲלֵעֵן אֵיךְ צוֹ לַעֲהֲרֵעֵן : דֶּאֱמִיט אֵיהֲר זִיא אוֹיוֹאִיכֵט אֵינ דַּעַם לֶאֱנֶדַע , וּועֶלכֶּעֵן אוֹיִנְצוֹנַעֲהֶמַעֵן

תרגום אונקלוס

וְאֵמְלִיל עִמָּךְ יֵת כָּל תַּפְקִידְתָּא וְקִימִיא וְדִינִיא דִי תִלְפְּנוּן וְיַעֲבִדוּן בָּאֲרַעָא
 דִי אֲנָא יְהִיב לְהוֹן לְמִירְתָּהּ : (כט) וְתִטְרוּן לְמַעַבְד כְּמֵא דְפִקְדִי אֵלְהֲכּוֹן
 יִתְכּוֹן לֹא תִטְטוּן לִימִינָא וְלִשְׂמָאלָא : (ל) בְּכָל־אֲרַחָא דִי פִקְדִי אֵלְהֲכּוֹן
 יִתְכּוֹן תְּהֲכּוֹן בְּדִיל דְתִיחּוֹן וְיִיטֵב לְכּוֹן וְתוֹרְכּוֹן יוֹמִין בָּאֲרַעָא דְתִירְתּוֹן :
 ו (מ) וְדֵא תַפְקִידְתָּא קִימִיא וְדִינִיא דִי פִקְדִי אֵלְהֲכּוֹן לְאֵלְפֵא יִתְכּוֹן
 לְמַעַבְד בָּאֲרַעָא דִי־אֲתּוֹן

עכרין

באור

אמור להם וגו', ואל תתמה שלא מצינו זה המאמר מאת השם למעלה בסדר יתרו, כי כן
 דרך המקרא יסתוס במקום אחד ויפרש במקום אחר : (כח) ואחה פה עמד עמדי, הטעם
 אחרי שיאמר להם שובו לאהליכם ישוב, וכן כתוב ואלדברה אליך את כל הענות המקום
 והמשפטים, והנה רוב התורה מסיני באמרו למשה, רק משה אמרה במדבר סיני ובאותם
 אקד עשר יום שנסעו מסיני. (הראב"ע) : (כט) ושמרתם לעשות, לכן תשמרו לעשות,
 וכן תרגם המתרגם האשכנזי : למען

זָא ווִילל אֵיךְ דִיר אֶללַע גַּע=
 בְּאֶטְרוּע , יַעוּעֶטְצַע אֹונד
 רַעֲכַטַע בִּיאַכְרִינְגַען ,
 דּוּא זִיא לַעֲהֲרַעֵן זְאֶלְלֶאֱוִט :
 דֶּאֶם זִיא זְאֶלכֶּע אֵינ דַּעַם
 לֶאֱנֶדַע , דֶּאֶז אֵיךְ אֵיהֲנַעֵן
 אוֹיִנְצוֹנַעֲהֶמַעֵן גַּעבַע , אוֹיִ=
 אֵיבַעֵן מֶאֱגַעֵן : (כט) בַּע=
 הֶאֱלַטְעֶט אֶלּוּזָא אֹונד טְהוּט
 ווִיא דַּעַר עוּוִיגַע אֵייעַר גֶּאָטַט
 אֵיךְ כַּעֲפֶאֱהֲלַעֵן : חוּיִכַט דֶּאֶ=
 פֶּאֶן וּועֶדַעַר צוֹר רַעֲכַטַעֵן נֶאָךְ
 צוֹר לִינְקַעֵן : (ל) וּוְאֶנְדַּעֲלַט
 אֵינ אֶללַעֵן וּועֶגַעֵן , דִּיא דַּעַר
 עוּוִיגַע אֵייעַר גֶּאָטַט אֵיךְ בַּע=
 פֶּאֱהֲלַעֵן : זָא וּועֶרְדַּעֲט אֵיהֲר
 לַעבַעֵן , עוֹ ווִירַד אֵיךְ וּוְאֶהֲלַ=
 גַּעֲהוֹן , אֹונד אֵיהֲר וּועֶרְדַּעֲט
 אֵינ דַּעַם לֶאֱנֶדַע , דֶּאֶז אֵיהֲר
 אוֹיִנְנַעֲהֶמַעֵן זְאֶלְלַט , לֶאֱנַגַּע
 יֶאֱהֲרַע כַּלִּיבַעֵן :

ו (ח) דִּיעוּ זִינַד דִּיא גַּע=
 כְּאֶטְרוּע , גַּעוּעֶטְצַע
 אֹונד רַעֲכַטַע , דִּיא דַּעַר
 עוּוִיגַע , אֵייעַר גֶּאָטַט בַּע=

פֶּאֱהֲלַעֵן אֵיךְ צוֹ לַעֲהֲרֵעֵן : דֶּאֱמִיט אֵיהֲר זִיא אוֹיוֹאִיכֵט אֵינ דַּעַם לֶאֱנֶדַע , וּועֶלכֶּעֵן אוֹיִנְצוֹנַעֲהֶמַעֵן